

## کاربرد قواعد فقهی در استفاده از امواج الکترومغناطیس به منظور حفظ شرایط زیست محیطی جامعه

زهرا گواهی<sup>۱\*</sup>، زهرا نکویی<sup>۲</sup>، زهره اسلامی<sup>۳</sup>

۱. دکتری فقه و حقوق اسلامی، گروه فقه و حقوق اسلامی، دانشکده الهیات و علوم اسلامی

۲. کارشناس ارشد فقه و حقوق اسلامی

۳. کارشناس ارشد فقه و حقوق اسلامی

تاریخ وصول: ۱۳۹۴/۴/۷؛ تاریخ پذیرش: ۱۳۹۵/۸/۲۵

## The Application of Juristic and legal Rules in Usage of Electromagnetic Ray for Preservation of Environmental Condition of Society

Zahra Govahi<sup>\*1</sup>, Zahra nekooee<sup>2</sup>, Zohreh Eslami<sup>3</sup>

1. Phd in Islamic Jurisprudence and Law, Department of Islamic Jurisprudence and Law, Faculty: Theology and Islamic Sciences

2. MD in Islamic jurisprudence and Law

3. MD in Islamic jurisprudence and Law

Reception: 28 June 2015; Acceptance: 25 November 2016

### Abstract

From the first century up to now, there were many efforts and scientific activities for new subjects in Islamic jurisprudence area. As we know in the last fourth and fifth decades, the Shie'a and Sunni schools open a new argument as a "New Phenomenon" and answer in their books to these questions.

Telecommunications antenna are a new Phenomenon that causes the jurists and lawyers respond to the related questions especially about the application of juristic rules or forbidden that application because of its damage and hurt to the environment.

The intention of article: The usage of this new scientific technology. Besides of interest and useful results, has bad effect on the environment and public healthy that available for research in jurisprudence and law. This article tries to show this necessity.

The necessity of research: This article argues about the jurisprudential and legal principles about right of environment for reduce the damage and harm of these antennas.

Conclusion: Since the Islamic Republic of Iran are drawn of "Feghh" and then the domination of owner on his possession is a principle that is adopted by it, in the other hand the hurt on others is forbidden, so we can review on the installation of these antenna.

**Keywords:** Telecommunication Antenna, Electromagnetic Ray, Islamic Jurisprudence, Juristic rules, Environment.

\* Corresponding Author: Zahra Govahi (zgovahi@yahoo.com)

### چکیده

از دیرباز در حوزه فقه اسلامی تلاش‌ها و حرکت‌های علمی در ارتباط با موضوعات نوظهور وجود داشته است، به گونه‌ای که در چهار یا پنج دهه اخیر، فقیهان خاصه و عامه، رویکرد نوینی را تحت عنوان «مسائل مستحدثه» داشته‌اند و در رساله‌های عملی خود نیز در بخش استفتائات به برخی از این پرسش‌ها پرداخته‌اند. آنتن‌های BTS و استفاده از اشعه الکترومغناطیس از جمله این موضوعات نوظهور در عرصه دانش نوین بشری است که به دلیل شبهه زیان‌بار بودن برای محیط زیست، جا دارد به مسائل حقوقی پیرامون آن و به کارگیری قوانین فقهی در روایی یا ناروایی نحوه استفاده از آن پرداخته شود.

استفاده از این پدیده جدید علمی در کنار کاربردهای بسیار مفیدی که در جهان امروز دارد، اثرات سوئی بر محیط زیست و سلامتی افراد می‌گذارد که در فقه و قوانین کشوری قابل بررسی است. این مقاله به ضرورت تبیین این موضوع به عنوان پدیده‌ای نوظهور می‌پردازد.

این مقاله کاربردهای قواعد فقهی و قوانین حقوقی پیرامون نصب آنتن‌های BTS را مورد بحث قرار می‌دهد به گونه‌ای که با حفظ حقوق محیط زیست کمترین آسیب‌ها را به آن وارد سازد. از آنجایی که قوانین جمهوری اسلامی ایران برگرفته از فقه اسلامی می‌باشند و در قواعد فقهی سلطه مالک بر اموالش از بدیهیات است و از طرفی ضرر رساندن به دیگران ممنوع است لذا اگر ضرر آنتن‌ها محرز باشد می‌توان در نحوه نصب و کاربرد آن، به عنوان حقوق شهروندی تجدیدنظر کرد.

**کلیدواژه‌ها:** آنتن‌های مخابراتی، اشعه الکترومغناطیس، فقه اسلامی، قواعد فقه، محیط زیست.

\* نویسنده مسئول: زهرا گواهی

## مقدمه

در دهه‌های اخیر در پی تحولات شگرف پدید آمده در همه ابعاد زندگی به‌ویژه در زمینه اختراع ابزارهای کسب اطلاعات و انتقال سریع آن‌ها، روش‌ها، دیدگاه‌ها، شکل زندگی و نوع روابط اجتماعی انسان‌ها دگرگون شده است و همراه با گسترش دامنه این تحولات، طرح مسائل نوظهور نیز به‌طور چشمگیری رو به فزونی گذارده است. دانش فقه به‌عنوان گسترده‌ترین رشته علوم انسانی و بخش رویین دین و جهت دهنده رفتار فردی و جمعی مردم مسلمان، باید همواره روزآمد و پاسخگو باشد. مسائل مستحدثه، پرسش‌ها و مسائل نوظهور موضوعات و مفاهیمی است که یا هیچ‌گونه پیشینه‌ای در متون دینی ندارند و یا با آنکه پیشینه هم داشته‌اند به عللی، پاسخ‌های تازه می‌طلبند. در دسته اول، مسائلی مانند پیوند اعضا، تغییر جنسیت، مطالعات بانکی، تجارت الکترونیک، شبیه‌سازی و... جای می‌گیرند و برای دسته دوم می‌توان به اموری چون احکام خون، موسیقی، معادن، محیط‌زیست، مالیات و امثال آن‌ها اشاره کرد. با توسعه شگفت‌انگیز تکنولوژی و صنعت، پیدایش موضوعات نوین دچار تغییرات بنیادین و همه‌جانبه شده و سیره و سیمای جوامع انسانی را دگرگون کرده است؛ لذا در ابتدا لازم است موضوع شناسی شود و سپس دیدگاه‌ها در این زمینه بررسی شود.

آنتن‌های BTS از جمله این موضوعات نوظهور است که پرسش‌های زیادی را در برداشته و فقها و حقوق‌دانان را بر آن داشته است تا به بررسی پیرامون آن بپردازند.

استفاده از این پدیده جدید علمی در کنار کاربردهای بسیار مفیدی که در جهان امروز دارد، اثرات سوئی بر محیط‌زیست و سلامتی افراد می‌گذارد که در فقه و قوانین کشوری قابل بررسی است. این مقاله به‌ضرورت تبیین این موضوع به‌عنوان پدیده‌ای نوظهور که استفاده از آن در عصر ارتباطات امری ضروری و غیرقابل انکار است می‌پردازد. این مسأله اهمیت خود را هنگامی پیدا می‌کند که به‌عنوان عامل مؤثری در تخریب محیط‌زیست و به‌عنوان موضوعی مهم، فقیهان و قانونگذاران را به مدد خود فرامی‌خواند.

عصر حاضر به جهت ظهور عقاید و مکاتب مختلف بشری، تحولات چشمگیر علمی، صنعتی و از همه مهم‌تر نگاه نقادانه به دین، مسئولیت عالمان دینی را دوچندان کرده است. آنان باید به نیکی چالش‌های نوین را دریابند، شیوه‌های استنباط را روزآمد سازند، موضوعات جدید را پاسخ درخور دهند و میراث گران‌سنگ فقه اسلامی را به زبان روز و

متناسب بافهم و انتظار انسان سرگشته و نقاد امروز، بازسازی کنند. یکی از زمینه‌های مهمی که امروزه برای بشریت اهمیت بسیاری یافته است بحث از محیط‌زیست و حفاظت از آن است که فقها نیز نمی‌توانند نسبت به پرسش‌های پیرامون آن بی‌تفاوت باشند.

## امواج الکترومغناطیس و نقش آن در محیط‌زیست

امروزه ما در زندگی روزمره با امواج گوناگونی روبه‌رو هستیم. امواج متفاوتی که علاوه برداشتن کاربردهای فراوان، مضرات متفاوتی نیز از خود ارائه می‌دهند، از جمله این امواج می‌توان به امواج الکترومغناطیس اشاره کرد:

### امواج الکترومغناطیس

۱- موج یک پدیده فیزیکی است که به‌وسیله منبعی که در ناحیه‌ای از فضا قرار دارد تولید می‌شود، این پدیده دارای تابعیت زمانی و مکانی است (معینی مازندرانی، ۱۳۹۱: ۱۵۹). به بیان دیگر به هر آشفتگی در محیط که در فضا یا فضا‌زمان منتشر می‌شود و اغلب حامل انرژی است موج می‌گویند. اگر این آشفتگی در میدان‌های الکترومغناطیسی باشد، آن را موج الکترومغناطیسی می‌نامند (دانش‌نامه آزاد و ویکی پدیا، ۲۰۱۶).

۲- در سال ۱۸۲۰ هانس کریستیان اوستد (۱۷۷۷-۱۸۵۱) مشاهده کرد که جریان الکتریکی در یک سیستم می‌تواند عقربه قطب‌نمای مغناطیسی را تحت تأثیر قرار دهد. بدین ترتیب الکترومغناطیس به‌عنوان یک علم مطرح شد. این علم جدید توسط بسیاری از پژوهشگران که مهم‌ترین آنان مایکل فاراده بود تکامل بیشتری یافت (جوادی، ۱۳۸۵).

۳- در حین انتشار موج الکترومغناطیسی در محیط، انرژی الکترومغناطیسی به همراه آن منتشر می‌شود؛ این انرژی به‌صورت مجموع انرژی‌های الکتریکی و مغناطیسی است (معینی مازندرانی، ۱۳۹۱: ۶۸).

۴- میدان الکترومغناطیسی به‌وسیله خطوط نیرو، سیم‌های برق و تجهیزات الکتریکی تولید می‌شود. تأکید این مجموعه در مورد ارتباط میدان مغناطیسی با تولید و انتقال کاربرد نیروی الکتریکی است. میدان‌های مغناطیسی خطوط نامرئی نیرو هستند که در اطراف هر وسیله الکتریکی وجود دارند. میدان الکتریکی با ولتاژ تولید می‌شود و قدرت آن با افزایش ولتاژ افزایش می‌یابد. واحد قدرت الکتریکی برحسب متر بر

به نظر بسیاری از افراد، سلامت محیط زیست را تحت الشعاع خود قرار داده است به همین دلیل در این راستا لازم است مضرات اشعه‌های منتشر شده در اثر استفاده از این وسایل و تأثیرگذاری آن بر محیط زیست بررسی شود. آنتن‌های BTS به عنوان یکی از دستگاه‌های پرتوزا است که در حال حاضر کارایی و کاربرد فراوانی دارد؛ لذا ضروری است مضرات اشعه‌های منتشر شده از این آنتن‌ها بررسی و در صورت تخلف و زیان غیر قابل جبران بیان شود.

در تخمین مقادیر شدت میدان‌های الکتریکی یا مغناطیسی چند عامل مؤثر است:

- ۱- قرار گرفتن در ناحیه میدان دور یا ناحیه میدان نزدیک
  - ۲- استفاده از مدولاسیون پالسی یا عدم استفاده از آن
- فضای اطراف یک آنتن معمولاً به دو ناحیه تقسیم می‌شود: ناحیه میدان نزدیک، ناحیه میدان دور. ناحیه میدان نزدیک خود به دو منطقه تقسیم می‌شود که عبارت‌اند از: ناحیه میدان نزدیک راکتیو (Reactive) و ناحیه میدان نزدیک تابشی. درست در کنار آنتن ناحیه‌ای که در آن میدان القایی (reactive) وجود دارد، به عنوان ناحیه میدان نزدیک راکتیو شناخته می‌شود. قسمت اعظم انرژی الکترومغناطیسی در این ناحیه تابش نمی‌شود بلکه ذخیره می‌شود. در فواصل خیلی کم از آنتن میدان نزدیک راکتیو به‌طور قابل ملاحظه‌ای با افزایش فاصله کاهش می‌یابد. در فواصل کمی بیشتر میدان نزدیک تابشی غالب است. در ناحیه میدان نزدیک تابشی، انرژی منتشر می‌شود.

مطالعات و تحقیقات دانشمندان روی تأثیر امواج الکترومغناطیسی بر سیستم‌های مختلف زیستی از سال ۱۹۳۵ آغاز شد. در این تحقیقات مضراتی برای اشعه‌های منتشر شده از این آنتن‌ها بیان شده است که نتایج بسیاری از آن‌ها چنین است:

- ۱- امواج الکترومغناطیسی با تغییر در توزیع یون‌ها، تأثیری بر ارگانیسم موجودات زنده از جمله رشد آن‌ها دارد. همچنین مطالعات نشان داد بین میدان‌های الکترومغناطیسی و از بین رفتن کلونسی زنبورها در اروپا و آمریکا و همچنین مهاجرت پرندگان ارتباط وجود دارد.
- ۲- تشعشعات موبایل بر روی صد گونه از پروتئین‌های در سلول‌های رشد یافته در آزمایشگاه که از خون شناور انسان گرفته شده است، اثر می‌گذارد.
- ۳- تأثیرات بیولوژیکی به وسیله جذب تشعشعات بافت‌های ساق‌کننده در سطح پایینی به اندازه ۰/۰۱ و با تراکم

ولت است. میدان مغناطیسی نتیجه شدت جریان در سیم‌ها یا وسایل الکتریکی است (مرکز تحقیقات و فناوری اتوماسیون، بی‌تا)

۵- الکترومغناطیس شامل انواع اشعه‌های فرابنفش، ایکس، فروسرخ و... است که از هر کدام این تشعشعات کاربردهای فراوانی به دست آمده است.

## فواید و کاربردهای امواج الکترومغناطیسی

بی‌تردید هر اختراع و دستاورد علمی می‌تواند فواید یا مضراتی داشته باشد. در خصوص امواج الکترومغناطیس، فواید و مضرات آن عبارت‌اند از:

۱. کاربردهای فیزیک امواج الکترومغناطیسی در مخابرات همچون: فیبر نوری، دستگاه رله تلفن، موج‌برها، ماهواره و...
۲. کاربردهای فیزیک امواج الکترومغناطیسی در فنون نظامی: مانند بمب الکترومغناطیسی، انواع رادار، ردیاب‌های موشک و...
۳. کاربردهای فیزیک امواج الکترومغناطیسی در پزشکی: از قبیل عکس‌برداری مغناطیسی، رادیولوژی، سونوگرافی با لیزر، کاربرد اشعه ایکس و گاما در فیزیک پزشکی و...
۴. کاربردهای فیزیک امواج الکترومغناطیسی در صنعت: مانند انواع برش‌کاری‌های لیزری، قطار الکترومغناطیسی و صندلی مغناطیسی و...
۵. کاربردهای فیزیک امواج الکترومغناطیسی در اخترشناسی، با مطالعه طیف الکترومغناطیسی گسیل شده از جو می‌توان به ساختار اجرام آسمانی پی برد (شهرتی فر، ۱۳۹۰).

## مضرات اشعه‌های الکترومغناطیس

انسان قرن ۲۱، در میان هجومی از امواج الکترومغناطیسی زندگی می‌کند؛ امواجی که در پی استفاده از بسیاری دستگاه‌های الکترونیکی مثل رایانه، تلفن همراه و... به وجود آمده‌اند. هر روز تعداد کاربران اینترنت و تلفن همراه افزایش می‌یابد و در حال حاضر بیش از ۴ میلیارد نفر در سراسر دنیا تلفن همراه دارند. به تازگی سیستم بی‌سیم یا WIFI هم توجه بسیاری از افراد را به خود جلب کرده و استفاده از اینترنت وایمکس طرفداران بسیاری یافته است. گر چه تمامی این وسایل و تکنولوژی‌ها زندگی روزانه ما را بهبود بخشیده، اما



WiMAX را پشتیبانی می‌کنند. این آنتن‌ها در شبکه تلفن همراه که از نوع شبکه سلولی cell است، وظیفه تشکیل نقاط اتصال سلول‌های شش ضلعی این شبکه را دارند و عموماً دو نوع ارتباط برقرار می‌کنند، اول ارتباط با سایر آنتن‌ها و دوم ارتباط با وسایل واقع در دامنه تحت پوشش.

بی‌قیاس‌ها اغلب دارای ۳ سکتور هستند که هر کدام حدود ۱۲۰ درجه را پوشش می‌دهند که جمعاً ۳۶۰ درجه می‌شود، اما هر سکتور یا قسمت می‌تواند مستقل نیز نصب شود تا محل‌های خاصی را پوشش دهد. بی‌تی‌اس حدود ۳۰ کیلومتر برد دارد که برد مفید آن را در فضای باز و بدون هیچ‌گونه ساختمان یا مانعی ۲۰ کیلومتر تخمین می‌زنند و در فضای شهر با وجود ساختمان‌های بلند و متعدد، برد مفید را بین ۲ تا ۵ کیلومتر در نظر می‌گیرند. اگر در فضای باز و خارج از شهر باشید، بسته به قدرت سیگنال دریافتی از بی‌تی‌اس می‌توانید مکالمه داشته باشید به عبارتی دیگر در صورت داشتن شارژ کافی به راحتی می‌توانید از فاصله ۱۵ کیلومتری سایت مکالمه کنید. در این مقطع میزان تشعشع و قدرت فرستنده و گیرنده اهمیت پیدا می‌کند.

قدرت خروجی بی‌تی‌اس به صورت manual یا دستی و قدرت خروجی گوشی به صورت خودکار تنظیم می‌شود تا مصرف باتری به حداقل برسد.

### شیوه نصب آنتن‌های BTS در ایران

طبق گفته‌های کارشناسان، نصب آنتن‌های BTS روی پشت‌بام‌ها و دکل‌های بلند در ایران با رعایت استانداردهای مربوط صورت می‌گیرد و این استانداردها بدین شرح است:

۱- در فرکانس‌های GSM مورد استفاده در ایران حد چگالی توان ۴/۴ وات بر مترمربع است و تمامی نتایج اندازه‌گیری با این حد مقایسه شده است و در هر محل اندازه‌گیری مشخص شده است که شدت پرتو چه کسری از حد است. به عنوان مثال اگر نسبت شدت پرتو به حد آن به صورت ۵۰۰/۱ داده شده است، بدان معنی است که در آن محل اگر شدت پرتو ۵۰۰ برابر مقدار موجود شود، هنوز هم از حد استاندارد بیشتر نیست. این اندازه‌گیری‌ها توسط واحد قانونی ادامه دارد و در اقصای نقاط کشور صورت خواهد گرفت.

۲- اندازه‌گیری‌هایی که توسط واحد قانونی انجام می‌شود بدون هماهنگی قبلی با اپراتورهای تلفن همراه در شرایط متنوع موجود در کشور انجام می‌شود تا تمامی شرایط ممکن

بسیار زیاد در حدود یک سانتی‌متر گالروواتا است. این مقادیر به‌طور قابل توجهی از استانداردهای مجاز هم کمتر هستند، این اثرات شامل آسیب‌هایی به DNA موجود در سلول‌ها، افزایش انتشار کلسیم به داخل سلول‌ها و کاهش تقسیمات سلولی بعد از تابش تشعشعات می‌باشند (شهرتی‌فر، ۱۳۹۰).

۴- مطالعات انجام شده در فرانسه، اسپانیا، مصر و استرالیا تأثیراتی از قبیل سردرد، خواب‌پریشی و کاهش حافظه را در افرادی که در نزدیکی آنتن‌های موبایل زندگی می‌کردند نشان داده است. سرطان‌زا بودن این امواج اثبات نشده است ولی سایر تأثیرات آن مثل تأثیرات گرمایی و غیرگرمایی آن در انسان نیز مشاهده شده است (مرکز سلامت محیط و کار، ۱۳۹۱).

۵- تحقیقات نشان داده که کروموزوم‌های Y که جنسیت نر دارند به علت حساسیت بالا و در صورت تداوم امواج می‌توانند به شدت تخریب شوند. با این حال اختلالات جنسیتی و خونی و مغزی از اثرات اثبات شده این امواج برای انسان‌هایی است که در معرض جدی قرار دارند. محققین می‌گویند که این امواج نه تنها روی انسان بلکه روی سایر موجودات نیز تأثیرات سوء ایجاد می‌کنند، به‌طوری‌که برخورد این امواج با انسان و سایر موجودات باعث بروز اختلالات خونی اعم از موتاسیون (جهش‌های خونی) می‌شود که در نهایت از عوامل بروز سرطان است (رحیمی، ۱۳۹۳).

### آشنایی با آنتن‌های BTS از منظر علمی

#### دلایل نصب آنتن‌های BTS

- تأمین پوشش رادیویی در جاده‌ها یا مناطقی که سیگنال ضعیف است.
- از بین بردن ترافیک شبکه

#### نحوه نصب و اجزای آنتن‌های BTS

برای نصب آنتن‌های BTS فواصل معینی در نظر گرفته می‌شود. این فواصل بر اساس قواعد خاصی تعیین می‌شوند که از جمله آن‌ها می‌توان به ظرفیت آنتن نصب شده، تعداد مشترکین موجود در هر منطقه و کاهش تشعشعات آنتن اشاره کرد.

آنتن‌های BTS یا Base Transceiver station فناوری‌های گوناگونی از قبیل GSM، WLL WAN، CDMA، WiFi و



در نظر گرفته شود.

۳- سازمان انرژی اتمی خطرات ناشی از نصب آنتن‌های مخابراتی را نفی و در پاسخ به این سؤال که آیا پرتوهای ناشی از نصب آنتن تلفن همراه روی پشت‌بام منازل، برای ساکنین آن منزل یا همسایه‌ها خطرناک است چنین می‌گوید: به علت نصب آنتن در ارتفاع بالا، موج‌های منتشرشده از آنتن نصب‌شده روی پشت‌بام به خانه‌ای که آنتن روی آن نصب‌شده است و خانه‌های مجاور نمی‌رسد. در فواصل بیشتر که موج به سطح بام خانه‌ها می‌رسد نیز به علت فاصله گرفتن از آنتن و پخش شدن موج در فضای وسیع‌تر، شدت پرتو بسیار کاهش می‌یابد و از حد استاندارد بسیار کمتر است لذا نصب آنتن‌های BTS روی پشت‌بام‌ها و دکل‌های بلند الزاماً با رعایت استانداردهای مربوطه صورت می‌گیرد و خطری برای ساکنین محل محسوب نمی‌شود (مرکز نظام ایمنی هسته‌ای، ۱۳۹۵).

در رابطه با نصب و استفاده از این آنتن‌ها دو نظریه مطرح است:

نظریه اول: آنتن‌های BTS به هیچ‌وجه ضرر و زیانی برای مردم و محیط‌زیست ندارند؛ چراکه این آنتن‌ها معمولاً در بالای ساختمان‌ها و به گونه‌ای نصب می‌شوند که شدت امواج الکترومغناطیسی ساطع‌شده از آن‌ها در سطح زمین بسیار پایین‌تر از حد مجاز باشد تا هیچ‌گونه خطری را برای افراد به وجود نیاورد. به گفته صاحبان این نظریه در ساخت این آنتن‌ها استانداردهای لازم رعایت شده و معمولاً این آنتن‌ها در بالای ساختمان‌ها یا در مکان‌هایی نصب می‌شوند که شهروندان زیاد در آنجا تردد نداشته باشند و به اعتقاد آنان آنچه بیشتر از آنتن‌های BTS روی بدن انسان تأثیر می‌گذارد، خود دستگاه‌های تلفن همراه است؛ چراکه به بدن انسان بسیار نزدیک بوده و امواج خطرناک آن روی بدن انسان تا حدودی به اثبات رسیده است.

نظریه دوم: آنتن‌ها و امواج ساطع از آن‌ها بسیار برای سلامت انسان و محیط‌زیست مضر هستند؛ نظریه‌پردازان این گروه چنین می‌گویند: میزان تأثیر امواج الکترومغناطیسی آنتن‌های BTS با توجه به شدت و مدت زمان قرار گرفتن فرد در برابر آن بیشتر می‌شود؛ تشعشعات الکترومغناطیسی همیشه بر سلامت انسان تأثیر داشته است. قائلین به مضر بودن این امواج به تحقیقاتی که در جامعه آمریکا روی تأثیرات این امواج الکترومغناطیسی بر مغز انسان صورت گرفته اشاره می‌کنند و می‌گویند: میزان تأثیرگذاری با توجه به شدت

بیشتر فرکانس و زمان زیاد قرار گرفتن فرد در برابر امواج بیشتر می‌شود؛ هرچقدر به امواجی که از آنتن‌های BTS تلفن همراه ساطع می‌شود مثل آنتن‌هایی که در پشت‌بام یا حیاط منزل قرار می‌گیرد- نزدیک‌تر باشیم خطرناک‌تر خواهد بود؛ قوی‌ترین امواج زمانی به بدن می‌رسد که فرد زیر این آنتن‌ها قرار داشته باشد؛ اما هر چه از فاصله ۵ کیلومتری آنتن‌ها دورتر شویم امواج قدرت خود را از دست خواهند داد. اصولاً آنتن‌های تلفن همراه دکل‌های مخابراتی و همچنین امواج ناشی از دکل‌های برق فشارقوی هر یک به نوبه خود اثرگذاری خفیف تا شدیدی را روی افراد دارند. تمام این تشعشعات اگر در فاصله نزدیک بدن قرار گیرند، قلب یا سیستم اعصاب مرکزی یا گوش و چشم را تحت تأثیر قرار می‌دهند و باعث ایجاد اختلالاتی در این اعضا یا بروز بیماری‌هایی می‌شوند.

### قوانین ایمنی درباره اشعه

استفاده روزافزون از اشعه با توجه به کاربردهای فراوان آن‌ها در زمینه‌های مختلف موجب توجه سرمایه‌گذاران و کارفرمایان شده است و در نتیجه حقوق‌دانان را بر آن داشته است که قوانینی را تصویب و به اجرا گذارند تا در صورت نقض آن‌ها حقوق افراد دیگر جامعه محفوظ و مقابله با متخلفان ممکن باشد. از جمله قوانینی که در استفاده از وسایل اشعه‌زا بیان شده است قوانین حفاظت انسان‌ها و محیط‌زیست در برابر دستگاه‌های پرتو ساز و پراکننده اشعه است. حفاظت انسان و محیط‌زیست در برابر اثرات زیان‌بار مواد پرتوزای دستگاه‌های پرتو ساز از طریق وضع قوانین و مقررات مربوطه و همچنین کنترل و نظارت بر رعایت آن‌ها علم فیزیک بهداشت نامیده می‌شود. حفاظت در برابر اشعه در واقع حرفه‌ای است که انسان، محیط‌زیست و نسل‌های آینده را در برابر اثرات بیولوژیکی پرتوها بر اساس اصول علمی تدوین‌شده در دانش فیزیک بهداشت بر عهده دارد. پس از کشف دستگاه‌های پرتو ساز و مواد پرتوزا در حدود صدسال پیش همراه با گسترش کاربرد این دستگاه‌ها و مواد، اثرات زیان‌بار پرتوهای یون‌ساز نیز شناسایی گردید و بررسی این اثرات بر روی انسان توسط کمیته‌ها و مجامع مختلف علمی و با پیشرفت علوم و تکنولوژی هسته‌ای، روزبه‌روز بیشتر مد نظر قرار گرفت به طوری که یکی از مهم‌ترین این مجامع یعنی کمیسیون بین‌المللی حفاظت در برابر اشعه در سال ۱۹۲۸ بدین منظور پایه‌ریزی گردید. با گذشت چند دهه، رهنمودها و توصیه‌های این کمیسیون در سطح جهان

مرکز سلامت محیط و کار، برنامه‌هایی را عملیاتی نموده است که از مهم‌ترین آن‌ها می‌توان برنامه ملی بهداشت مواجهه با میدان‌های الکتریکی و مغناطیسی (الکترومغناطیس) را نام برد (مرکز سلامت محیط و کار، ۱۳۹۰).

## دیدگاه‌های فقهی و حقوقی در نصب دکل‌های مخابراتی

در جهان امروز شاهدیم که توسعه علوم و پیشرفت تکنولوژی لحظه‌ای اتفاق می‌افتد؛ این فرایند نیازهای جدیدی را در پیش روی ما قرار می‌دهد تا جایی که مسائل نوظهور نیاز به اجتهاد را برانگیخته و فقیهان را بر آن داشته است تا با استنباط‌های خود پاسخگو باشند. استفاده از مواد پرتوزا و دستگاه‌های پرتو ساز از مواردی است که همراه با پیشرفت تکنولوژی رشد چشمگیری داشته است. صحبت از مضرات به همراه فواید این دستگاه‌ها همواره از مهم‌ترین مسائل عصر حاضر است. آنتن‌های **bts** به عنوان یکی از عمده‌ترین دستگاه‌های تابش کننده اشعه در شهرها، نیاز به نظارت قانونی دارند در نتیجه کاربرد دانش فقه و نیاز به آن روزبه‌روز بیشتر می‌شود.

با توجه به دو دیدگاه مختلف در خصوص نصب آنتن‌ها و تفاوت آن‌ها با یکدیگر؛ دیدگاه‌های فقهی و حقوقی نیز در این خصوص متفاوت و به دودسته مهم تقسیم می‌شود: دسته اول: قائلین در آن با توجه به حکومت قاعده لاضرر معتقد به عدم جواز نصب این آنتن‌ها بر روی پشت‌بام منازل و دکل‌ها هستند.

دسته دوم: با توجه به ضرورت و مصلحت و اضطرار قائل به جواز نصب آنتن‌ها می‌باشند.

برای آشنایی با هر کدام از این نظرات ابتدا لازم است به بیان قواعد فقهی و کاربرد آن‌ها بپردازیم و در آخر نظرات را مورد بررسی قرار دهیم.

## کاربرد قواعد فقهی در استفاده از اشعه الکترومغناطیس

استخراج احکام شرعی، از ادله آن، برای کسی امکان‌پذیر است که از قدرت استنباط برخوردار و به درجه اجتهاد دست‌یافته باشد. برای دستیابی به قدرت استنباط احکام شرعی، افزون بر آشنایی لازم با علوم چون نحو، صرف، معانی و بیان، منطق، درایه، رجال و تفسیر،

جنبه قانونی به خود گرفت. در نهایت بسیاری از کشورها به منظور حفاظت کارکنان، مردم، محیط‌زیست و با عنایت به سیاست‌های ملی خود رهنمودها و پیشنهادهای این کمیسیون و دیگر سازمان‌های بین‌المللی را دنبال نمودند و در سطح ملی به آن جنبه قانونی دادند.

در این راستا قانون حفاظت در برابر اشعه ایران در فروردین ماه ۱۳۶۸ به تصویب رسید همچنین آیین‌نامه این قانون در سال ۱۳۶۹ به تصویب هیئت وزیران رسید. در جهت اجرای قانون حفاظت در برابر اشعه و آیین‌نامه آن، استانداردهای پایه حفاظت در برابر اشعه کشور در سال ۱۳۷۸ تهیه و تأیید گردید. در این استاندارد، شرایط لازم برای حفاظت مردم و نسل‌های آینده و محیط‌زیست در برابر اشعه و پرتوهای یون‌ساز پیش‌بینی شده است.

قوانین ایمنی بیان‌شده در استفاده از اشعه بر این اساس است:

الف) توجه عنوان فعالیت پرتوگیری: هرگونه فعالیت در رابطه با منابع پرتو، قابل توجیه است، به عبارتی دیگر سود حاصل از فعالیت پرتو برای جامعه بیش از ضرر آن نباید باشد.

ب) بهینه نمودن حفاظت در برابر اشعه: احتمال پرتوگیری از منابع پرتو به کمترین مقدار ممکن برسد و انجام اقدامات حفاظتی در برابر هزینه صرف شده و با در نظر گرفتن موازن اقتصادی و اجتماعی موجب و امکان‌پذیر باشد.

ج) رعایت حد دز: پرتوگیری افراد از منابع پرتو قابل کنترل، با رعایت حدود دز و کنترل خطر ناشی از پرتوگیری بالقوه است.

تلفن همراه به وسیله آنتن‌های تقویت‌کننده **BTS** یک ارتباط بی‌سیم را برقرار می‌کند درواقع ایستگاه‌های گیرنده و فرستنده مخابراتی که بر روی زمین نصب می‌شوند واسطه‌هایی‌اند که کمبود یا فقدان آن‌ها می‌تواند مبانی یک ارتباط بی‌سیم را دچار اشکال کند. هر آنتن به‌طور استاندارد فضایی در حدود ۱ تا ۲۰۰ کیلومتر مربع را پوشش می‌دهد. طبق استاندارد **ICNIRP** میزان مجاز قرار گرفتن در معرض موج الکترومغناطیسی به‌طور متوسط ۲ وات بر کیلوگرم است (مهندسی بهداشت محیط، ۱۳۹۰).

وزارت بهداشت، درمان و آموزش پزشکی در راستای تحقق رسالت سازمانی خود، با آگاهی کافی از ضرورت نظارت قانونی مدون بر کاهش اثرات انرژی‌های هسته‌ای و امواج الکترومغناطیس، در قالب برنامه بهداشت پرتوهای

احاطه به دو گونه از قواعد به شرح زیر ضرورت دارد:  
۱. قواعد اصولی که استدلال، در مقام استنباط احکام شرعی بر آنها تکیه دارد.

۲. قواعد فقهی که احکامی کلی هستند و مجموعه‌ای از مسائل شرعی همگون و همانند، از ابواب مختلف در آنها مندرج است.

نقش قواعد اصولی و فقهی در استنباط احکام به گونه‌ای است که به هر میزان که احاطه یک فقیه بر این قواعد گسترده‌تر و عمیق‌تر باشد، در مقام استنباط می‌تواند آگاهانه‌تر و روشن‌بینانه‌تر گام بردارد (علوی، بی‌تا). در تعریف قواعد فقهی چنین گفته‌اند: قاعده فقهی، قاعده‌ای است که حکم شرعی عامی را در برمی‌گیرد که از تطبیق آن، احکام شرعی جزئی که مصادیق آن حکم عام هستند، حاصل می‌شود. قواعد فقهی به خودی خود احکام شرعی کلی هستند که بر مصادیقشان که احکام جزئی شرعی هستند منطبق می‌شوند (ایروانی، ۱۴۲۶: ۱۳/۱ و سیفی مازندرانی، بی‌تا: ۱۲).

از جمله این قواعد که در موضوع مورد بحث کاربرد دارند عبارت‌اند از:

### قاعده تسلط (تسلیط)

از قواعد مشهور بین فقها قاعده تسلط مردم بر اموال خویش است این قاعده در بسیاری از مسائل به شدت مورد نیاز و ضرورت است، مشهور پیوسته به این قاعده در ابواب گوناگون استدلال نموده‌اند به گونه‌ای که این قاعده، تنها دلیل یا مهم‌ترین دلیل به شمار می‌آمده است. برای این قاعده به مدارک گوناگونی استدلال شده است همچون آیات مختلفی که در موارد خاصی وارد گردیده است و از مجموع آیات چنین برمی‌آید هر انسانی بر اموال خاص خویش تسلط دارد و بر هیچ‌کس مزاحمت جایز نیست مگر از راه‌های خاصی که در شرع وارد شده است. برخی از این آیات مثل آیه ۲۹ سوره نساء و آیات ۱۸۸ و ۲۷۹ سوره بقره است. در سنت نیز روایات فراوانی در این زمینه وارد شده است که مشهورترین آنها مرسله معروف پیامبر اکرم (ص) است: «انّ الناس مسطرون علی اموالهم» (همانا مردم بر اموال خویش مسلط هستند). طبق این قاعده، مالک در مورد مال خود سلطه کامل دارد و می‌تواند انواع تصرفات را در مال خود بنماید و هیچ محدودیت و منعی برای تصرف مالک نیست جز در مورد تصرف غیر یا تصرف حرام. در صورت شک در جواز تصرف با تمسک به قاعده تسلط یا سلطنت، جواز تصرف تثبیت

می‌شود (بهرامی احمدی، ۱۳۸۸: ۱۵۵)؛ بنابراین هر مالکی نسبت به مال خود تسلط کامل دارد و می‌تواند در آن هرگونه تصرفی اعم از مادی و حقوقی بکند و هیچ‌کس نمی‌تواند او را بدون مجوز شرعی از تصرفات منع کند؛ کاربرد این قاعده در موارد شک و تردید است (محقق داماد، ۱۳۸۲: ۲۲۷/۱). مالکیت عبارت است از اعتبار سلطه شخصی نسبت به شیء به نحوی که بتواند در آن تصرف کند و مانع تصرف دیگران شود؛ قاعده تسلط اصولاً مفاد همان اصل مالکیت خواهد بود و احتیاج به دلیلی جز ادله اصل مالکیت نخواهد داشت. مفاد مستندات قاعده، عموم سلطه مالک بر مال خود و یا اطلاق آن است و در نتیجه چه در عقد ایجابی سلطه<sup>۱</sup> و چه در عقد سلبی<sup>۲</sup> سلطه، شامل کلیه موارد استعمال و حق استقلال، حق تصرف ناقل، حق تصرف تغییری، حق تصرف ایجابی و اعدامی در عین و منافع مال خواهد بود ولی تردیدی نیست که این نوع عموم و اطلاق سلطه مالکانه در شرع اسلام به عنوان یک اصل اولیه مورد امضا و تأیید قرار گرفته ولی مانند همه اصول و قواعد به وسیله یک سلسله استثنائات مشخص، تخصیص و تقیید شده است (عمید زنجانی، ۱۳۸۶: ۱۲۸/۱). «کتاب و سنت از جنبه‌های گوناگونی مسأله تسلط انسان در اموال خویش را محدود ساخته است؛ گاهی از حیث متعلق آن و گاهی از جهت راه کسب و گاهی از جهت کیفیت مصرف و گاهی نیز از ناحیه حقوقی که متعلق به آن است و ...» (مکارم شیرازی، ۱۳۹۰: ۳۴/۲)

طبق این قاعده آیا افراد از فضای شخصی در صورت دلخواه خودشان می‌توانند استفاده کنند حتی با وجود نارضایتی همسایگان یا ضرر رساندن مادی یا معنوی به آنها و ضرر به محیط زیست؟ یا اینکه تسلط فرد بر اموال و املاکش به حدی از حدود منحصر می‌شود. آتن‌های تلفن همراه که به وسیله اجاره کردن برخی از منازل در مناطق مسکونی بنانهاده شده‌اند نظر به مضراتی که برای آنها بیان شده است موجبات نارضایتی بسیاری از ساکنین آن مناطق را فراهم آورده است و به دلیل اینکه در فضای شخصی قرار گرفته‌اند با توجه به نارضایتی ساکنین دیگر اقدام خاصی نسبت به آنها انجام نمی‌گیرد. آیا می‌توان طبق قاعده تسلط نسبت به برپایی آنها بی‌اعتنا بود؟ برای پاسخ به این پرسش باید به بررسی قاعده مهم دیگری بپردازیم که قاعده لاضرر نام دارد.

۱. مالک هر نوع سلطه را در مال خود می‌تواند اعمال نماید.

۲. هر نوع تصرف غیر مالک موکول به اذن مالک می‌باشد.



## قاعده لاضرر

منظور از قاعده لاضرر نفی حکم ضرری است، یعنی در شریعت اسلامی حکم ضرری نیست. قاعده لاضرر تنها در مورد مباحث مربوط به حقوق همسایگی و یا معاملات مورد استناد نیست بلکه دامنه شمول آن، همه ابواب فقه، از جمله عبادات را در برمی گیرد (بهرامی احمدی، ۱۳۸۸: ۲۵۵).

منظور از ضرر نفی شده در قاعده لاضرر، ضرر شخصی است که در مورد خاصی و نسبت به شخص مخصوصی و با در نظر گرفتن شرایط ویژه، عملی که انجام گرفته یا ترک شده عرفاً ضرری تحقق یافته و منظور از ضرر نوعی ضرری است که عرفاً تحقق یافته است هرچند در خصوص موردی یا شخص مخصوص ضرر نباشد (محمّدی، ۱۳۷۳: ۱۸۶/۱)؛ بنابراین قاعده لاضرر علاوه بر آنکه در موارد شخصی به عنوان دلیل ثانوی می تواند دایره ادله اولیه را محدود سازد همچنین حاکی از یک خط مشی کلی در تشریع احکام اولیه است. به دیگر سخن، قاعده لاضرر در مقام بیان حکم تکلیفی مبتنی بر نهی مردم از اضرار به یکدیگر و ترتب عقاب بر اعمال زیان کارانه نیست، بلکه رساننده آن است که اولاً احکام الهی اعم از وضعی و تکلیفی مبتنی بر نفی ضرر بر مردم وضع گردیده است و دوماً چنانچه شمول قوانین و مقررات اجتماعی در موارد خاصی موجب زیان بعضی بر بعض دیگر گردد آن قوانین مرتفع می گردد (محقق داماد، ۱۳۸۲: ۱۵۷/۱).

مدلول این قاعده جزء مستقلات عقلی است زیرا عقل و منطق زندگانی اجتماعی، به طور بدیهی حکم می کند که اگر قانونی از اضرار به غیر و ضرر به خویشستن جلوگیری نکند زندگی جمعی نه تنها دشوار بلکه امکان ناپذیر خواهد بود. حکم اضرار به غیر، بسیار بدیهی است. از جمله روایاتی که می توان در این قاعده به آن استناد کرد این روایت است که پیامبر اکرم (ص) فرمودند: «لا ضرر و لا ضرار» (الحر العاملی، بی تا، ۳۶۴/۶).

## نسبت این دو قاعده با یکدیگر

در حکومت این قاعده بر احکام اولیه، بین بزرگان اختلاف است طبق مبنای مرحوم شیخ انصاری قاعده لاضرر بر همه احکام اولیه مقدم می گردد و موجب تضییق آن ها می شود ولی طبق نظر امام خمینی (ره) قاعده لاضرر چون از ناحیه منصب حکومتی پیامبر صادر شده بر احکام اولیه حکومت ندارد و تنها بر قاعده تسلیط مقدم می شود؛ اما طبق نظر مرحوم شریعت، قاعده لاضرر بیانگر نهی الهی است که با سایر نهی ها

در تعارض نیست و مستقل از سایر تکالیف است و طبق نظر مرحوم آخوند خراسانی قاعده لاضرر حاکم و مقدم بر احکامی است که دارای موضوع ضرری هستند (ابراهیمی فر، ۱۳۸۶: ۱۶۰).

در نسبت قاعده لاضرر و تسلط نیز بین بزرگان اختلافی وجود دارد و از کلام برخی از محققین برمی آید که این دو قاعده از قبیل متعارضین هستند. محقق سبزواری صاحب کفایه در مسئله جواز تصرف مالک در ملک خویش، هرچند که به همسایه اش ضرر برساند، بعد از اعتراف به اینکه این مسئله بین اصحاب معروف است، می فرماید جواز آن درجایی که به همسایه ضرر فاحشی وارد گردد مورد اشکال است. در تصویر تعارض باید گفت، قاعده تسلیط به حکم «الناس مسلطون علی اموالهم»، هرکسی را مسلط بر مال خود می داند و هر نوع تصرفی را برای او مجاز می شمرد در مقابل قاعده لاضرر حکم می کند که به نحوی از مال خود استفاده نیر که موجب زیان دیگری شود. در این مقام دو قاعده فقهیه با یکدیگر تعارض دارند و در این راستا مسئله حکومت یکی از دو قاعده بر دیگری مطرح می شود که وقتی دو قاعده در برابر هم قرار گرفتند و هر دو ناظر به موضوع خاص بودند. حال این سؤال پیش می آید که آیا قاعده تسلیط به موضوع قاعده لاضرر نظر دارد یا برعکس آن است؟

## دو رویکرد به تعارض دو قاعده

رویکرد اول: تصرف مالک در ملک خود، موجب ضرر و زیان دیگری نمی شود اما او را از بهره بردن و انتفاع از مال خود محروم می سازد در اینجا قاعده تسلیط بر لاضرر حکومت دارد چون ضرری متوجه غیر نیست.

رویکرد دوم: تصرف مالک موجب ضرر و زیان به دیگری می شود که این خود چند قسم دارد: ۱. اگر مالک در مالش تصرف نکند، به او ضرر وارد می شود. ۲. اگر مالک در مالش تصرف کند، دیگری ضرر می بیند اما اگر تصرف نکند ضرر نمی بیند بلکه نفعی عایدش نمی شود. در این دو قسم اقوال علما متفاوت است، برخی قاعده تسلیط را مقدم و برخی قاعده لاضرر را مقدم می دانند. ۳. اگر مالک در مال خود تصرف کند به دیگری ضرر وارد می شود و در صورتی که تصرف نکند نه ضرری متوجه او می گردد و نه نفعی از او سلب می گردد؛ یعنی تصرف و عدم تصرف برای او یکسان است. بدون شک در این قسم قاعده لاضرر بر قاعده تسلیط حاکم است (همان: ۱۶۲). برخی نیز چنین گفته اند: مطابق

اصطلاح فقه و اصول، قاعده لاضرر نسبت به قاعده تسلیط ورود دارد؛ یعنی اصلاً مقتضای قاعده تسلیط را از بین می برد و می گویند اعمال ضرری مورد تصویب شارع اسلام نیست، پس اگر همسایه در ملک و خانه خود تصرف کند اما تصرف او موجب ضرر همسایه باشد، باید جلوگیری از تصرف او کرد چراکه حکم ضرری مورد تصویب دینی نیست و نمی توان هرگونه عمل اضرائی را مرتکب و به قاعده تسلیط متمسک شد (همایی، ۱۳۹۱: ۶۷).

نتیجه این که طبق نظر کسانی که نسبت بین قاعده لاضرر و تسلیط را ورود دانستند و عده ای که قائل به حکومت شدند این نکته حاصل می شود که قاعده لاضرر بر قاعده تسلیط مقدم است؛ خصوصاً در زمانی که موجب آزار دیگران می شود.

### کاربرد قاعده لاضرر در قانون مدنی

قانون مدنی در تعارض قاعده تسلیط با قاعده لاضرر، حاکمیت لاضرر را پذیرفته است (ولایی، ۱۳۸۶: ۶۳).

ماده ۱۳۲ قانون مدنی جمهوری اسلامی چنین است: «کسی نمی تواند در ملک خود تصرفی کند که مستلزم تضرر همسایه شود، مگر تصرفی که به قدر متعارف و برای رفع حاجت یا رفع ضرر از خود باشد».

### اضطرار، ضرورت و مصلحت

توسعه فناوری موبایل و سیستم های کاربردی آن شتابی بیش از پیش گرفته است و بر جنبه های مختلف فرهنگی و اقتصادی تأثیر گذاشته است و این روند با شتاب بیشتری ادامه دارد، دنیای امروز در تلاش برای توسعه سیستم هایی است که کاربرد تلفن همراه را به فراتر از مرزهای ارتباطات برسانند و این دستگاه همراه را به یک کنترل کننده از راه دور تبدیل کند از این رو استفاده از آن ضروری است و نمی توان این دستگاه را کنار گذاشت. فقه اسلامی به دلیل روشنگری همواره به ضروریات و مصالح افراد جامعه اسلامی توجه داشته و نیازهای کل جامعه را در نظر گرفته است و طبق حالت های جامعه و مصالح آن پیش رفته است.

### عناصر مؤثر در تشریع احکام فقهی

۱- ضرورت: عبارت است از آنکه نیاز انسان به بالاترین حد ممکن و سخت ترین وضعیت برسد اما مصلحت حالتی اعم و

در اصل عبارت از جلب منفعت و دفع مفسده است.  
۲- اضطرار: عبارت است از راندن کسی به سوی آنچه به زیان اوست یا وادار کردن کسی به چنین چیزی یا ناگزیر کردن وی به آن. چنین چیزی ممکن است از خود شخص سرچشمه گیرد. در چنین صورتی زیان یا باید بالفعل تحقق یافته باشد یا انتظارش باشد؛ به گونه ای که انسان را ناگزیر سازد از باب قاعده «ارتکاب زیان کمتر» که به دلالت عقل سرشت انسان و نیز شرع ثابت است، درصدد جستن چاره ای برای رستن از آن باشد. العجا و اضطرار، همچنین ممکن است از سوی کسی دیگر پیش آید، همانند آنکه فرد قوی تر آن را که ضعیف تر است به کاری که به زیان اوست ناگزیر سازد (زحیلی، ۱۳۸۸: ۸۱ و ۹۷).

۳- مصلحت نزد شرع بر سه قسم است:

الف) مصالح معتبر: که شارع به اعتبار آن ها تصریح نموده و احکامی برای رسیدن به آن ها وضع کرده است؛ مثل حفظ دین، نفس، عقل، آبرو و... که با احکامی نظیر جهاد، قصاص و ... ضمانت شده است.

ب) مصالح ملغی: که شارع به الغاء و بی اعتباری آن ها تصریح نموده است؛ مثل مصلحت فرضی را در ازدیاد مال رباخوار.

ج) مصالح مسکوت عنها یا مصالح مرسله: مصالحی که شارع بر الغاء یا اعتبار آن ها تصریح نکرده است مانند برخی حاجات زندگی بشر به حسب مقتضیات زمانی و مکانی خاص همچون عقود جدید یا شیوه آموزشی یا ورزشی و... (رحیمیان، ۱۳۷۹: ۳۵).

غلظت عنصر مصلحت در حقوق خصوصی و در احکام غیرعبادی افزایش می یابد و در عرصه حقوق عمومی که بر روابط شهروندان و دولت ناظر است غلظت مصلحت بیشتر از حقوق خصوصی و بالاخره در مناسبات و حقوق بین الملل که تنظیم کننده روابط کشورها و دولت هاست بیشترین مقدار مصلحت به چشم می خورد و در این عرصه روابط بیشتر عرفی و عقلایی است (اصغری، ۱۳۸۶: ۲۳۱).

در تشخیص مصلحت، عقلای قوم (مجمع تشخیص یا قوه مقننه) بیشتر به عرف یا بناء عقلا که جنبه عقلایی و نه ماهیت عقلایی دارد متمرکز می شوند، موضوعی که در تمام مجالس قانونگذاری دنیا، ملاک و معیار تصویب قوانین است. با توجه به اختیارات دولت و با تکیه بر نهاد مصلحت که محدود و محصور در منافع ملی، مصالح و نظام کشور است دولت می تواند در حوزه ای گسترده با عقلانیت متعارف

## رویکرد قاعده‌لاضرر به مبحث اضطرار، ضرورت، مصلحت

همان‌گونه که بیان شد قاعده‌لاضرر به معنای نفی حکم ضرری است و از آنجایی که در اسلام تصرف و مالکیت نباید موجب ضرر رساندن شخص به دیگران باشد این قاعده بر قاعده تسلیط مقدم شد؛ اما گاهی ضرورت، اضطرار یا حتی مصلحتی صورت می‌گیرد که باید طبق آن در صورت ضرر دیدن نیز تصرف و انجام آن عمل صورت گیرد؛ در چنین حالتی نظر فقها بدین شرح است:

۱- حالت اول زمانی است که از نظر پزشکی با توجه به مضر بودن این عمل بازهم ضرورت انجام آن بیش از هر چیز است مثل جراحی زیبایی برای درمان سوختگی که منجر به لمس و نگاه کردن حرام می‌شود؛ در این صورت ضرورت بر مصلحت اقتضا می‌کند که آن عمل انجام گیرد.

۲- حالت دوم زمان اضطرار است که طبق آن دایره مشروعات وسیع‌تر می‌شود، خوردن غذایی که در حالت عادی ناروا بوده در حالت ضرورت روا می‌شود. از این مطلب در فقه اسلامی به قاعده‌الضرورات تبیح المحظورات تعبیر می‌شود. مثال بارز آن خوردن گوشت مردار در هنگام ناچاری است. مثال دیگر آن کشتن دیگران است. در حکم اولیه و حالت اولیه، کشتن انسان‌ها شرعاً حرام است و کسی که مرتکب چنین کاری می‌شود، مجرم است. اما وقتی که در دفاع از خود و خانواده خود مجبور به کشتن دیگری شویم، این عمل جایز می‌شود. فرض کنید که کسی قصد جان ما را کرده است و تنها صورت دفاع از جان خود، مقابله با او و کشتن او است، به حکم‌الضرورات تبیح المحظورات کشتن او مباح می‌شود (بحرانی، بی‌تا: ۴۲۳/۱۵).

۳- حالت سوم زمانی است که مصلحت مقدم بر ضرر گردد همچون مصالح حکومتی.

«مصلحت ضد و مخالف فساد است و اصلاح در مقابل فساد است و استصلاح مقابل استفساد است. به همین مقدار توضیح باید توجه کرد که مصلحت با منفعت متفاوت است، چنانکه فساد با ضرر متفاوت است، ضرر عمدتاً به مسائل مادی ارتباط دارد. گاهی امری ضرر مادی است، اما مصلحت است، چنانکه ممکن است امری منفعت باشد و سودی را عاید شخص یا حکومت یا حاکمیت یا جامعه کند، اما مصداق فساد باشد.

اگر بخواهیم از اصطلاحات منطقی برای روشن شدن نسبت این مفاهیم یاری بگیریم، می‌توان گفت که این مفاهیم

هماهنگ شود و اقدامات و تصمیم‌گیری خود را با مقتضیات زمانه منطبق کند (همان: ۲۴).

## کاربرد قواعد فقهی در مصلحت و ضرورت

قاعده‌الضرورات تبیح المحظورات: معنای این قاعده آن است که حالت‌های اضطرار یا نیاز شدید، ارتکاب آنچه را شرعاً ممنوع داشته شده است تجویز می‌کند و بر این پایه هر کار ممنوعی در اسلام، به‌استثنای کفر، قتل، زنا در هنگام ضرورت مباح می‌شود مشروط بر اینکه این کار در ردیف مباح‌ها و تجویزهای همیشگی و معمول قرار نگیرد. بدین‌سان کسی که اضطرار یافته است تنها حق دارد در همان اندازه که سختی و آزار و تنگنا برطرف می‌شود از حرام بهره جوید و نباید از این اندازه فراتر رود. وجود همین قاعده، دلیلی است بر اینکه اسلام واقعیت انسان، ضعف و سستی او و نیز مقتضیات زندگی را که بشر با آن دست‌به‌گریبان است در نظر گرفته است (زحیلی، ۱۳۸۸: ۲۸۲).

قاعده‌الضرورات تنقذر به قدرها: بر طبق این قاعده «حکم ثانوی که به علت ضرورت یا اضطرار پیش می‌آید تنها محدود به حدود ضرورت است. این قاعده هم در امور عبادی و هم در امور حقوقی، از جمله در مسئولیت مدنی جاری است. آنچه موردنظر ماست تأثیر این قاعده در عرصه حقوق است. تصرف شخص مضطر نباید از حد ضرورت بیشتر باشد و هر جا که ضرورت پایان گرفت جواز اقدام ضروری نیز پایان می‌پذیرد» (بهرامی احمدی، ۱۳۸۸: ۱۷۹).

قاعده‌الاضطرار لا یبطل حق الغیر: این قاعده، قاعده‌الضرورات تبیح المحظورات را مقید می‌سازد و بدان معناست که اضطرار هرچند از عوامل اباحه فعل باشد و هرچند از موانع مسئولیت کیفری در عین بقای حرام بر حرمت خویش باشد، در عین حال موجب آن نمی‌شود که حق یا حقوق مال دیگران را در چنین مواردی از میان ببرد (زحیلی، ۱۳۸۸: ۳۲۴).

نیاز عمومی یا خصوصی در حکم ضرورت است؛ عام بودن نیاز بدان معناست که همه مردم با آن سروکار دارند و به منافع همگانی اعم از اموری چون کشاورزی، کار و پیشه، بازرگانی، سیاست عادلانه و حکومت صالحانه مربوط می‌شود اما خاص بودن نیاز بدان معناست که گروه محدودی از مردم - برای نمونه ساکنان یک شهر - با آن سروکار دارند و هر دو نیاز در حکم ضرورت است (همان).



(مصلحت، مفسده، منفعت، ضرر) از نظر مفهومی با یکدیگر متباین هستند و هیچ ارتباطی باهم ندارند، اما در تطبیق مفهوم بر مصداق در خارج نسبتشان عموم و خصوص من وجه است، یعنی ممکن است امری هم مصداق منفعت باشد و هم مصداق مصلحت. ممکن هم است امری مصداق منفعت باشد ولی مصداق مصلحت نباشد و به همین ترتیب است در مورد ضرر و فساد؛ یعنی این مفاهیم از نظر مصداقی ماده اشتراک و ماده افتراق دارند.

خیلی از مذاهب و مکاتب فقهی اسلام اصلاً نمی‌توانند از مصلحت استفاده کنند و اگر از مصلحت استفاده کنند از مبنای خودشان عدول کرده‌اند. برای مثال در درون اسلام گروهی به نام اشاعره است. یکی از باورهای اشاعره این است که احکام یعنی شریعت تابع مصالح و مفاسد نیست و خدای متعال هیچ مصلحت و هیچ مفسده‌ای را ملاحظه نکرده که چیزی را واجب یا حرام کرده باشد. در دنیای اسلام اما کسانی هستند که اشعری فکر نمی‌کنند. این افراد ممکن است شیعه امامیه باشند که احکام را نیز تابع مصالح و مفاسد می‌دانند، اما می‌گویند که عقل مستنبط و مجتهد به مصالح و مفاسد احکام نمی‌رسد؛ یعنی ایشان می‌گویند که احکام تابع مصالح و مفاسد است -برخلاف دیدگاه اشاعره- و مفاهیم مصلحت، مفسده و عدالت مفاهیم پیشین دینی هستند، اما ما نمی‌توانیم به آن‌ها برسیم و آن‌ها را استنباط کنیم، مگر جایی که خود شارع فرموده باشد. این دیدگاه می‌گوید عقل ما از رسیدن به مصالح و مفاسد مورد نظر خود شارع و قانون‌گذار قاصر است. طبق این دیدگاه نیز نمی‌توان از مصالح در فرایند فقهی صحبت کرد.

جالب است که این دیدگاه نیز با یک پارادوکس در رفتار اجتهادی‌شان مواجه می‌شود، زیرا از ایشان پرسیده می‌شود که چرا به عقل به عنوان یکی از منابع چهارگانه باور دارید؟ حضور عقل را چه می‌کنید؟ ایشان در پاسخ می‌گویند که عقل کبرایی دارد که یک صغرا هم برایش سراغ نداریم؛ یعنی می‌گویند گزاره معروف «کل ما حکم به العقل حکم به الشرع» کبرای خوبی است، اما صغرا یا مورد ندارد. این دیدگاه نیز نمی‌تواند از مصلحت در فقه صحبت کند. دیدگاه آخر که بسیار در جامعه امروز به کار می‌رود این است که عقل یعنی عقلی که در منابع دینی ما تعریف مشخصی دارد، می‌تواند یکی از منابع خوب فهم مصلحت شرعی باشد. وقتی این حرف را زدیم، از عقل حتی در استنباط احکام در استنباط حکم اول می‌شود بهره بگیریم، نه اینکه حکمی دارای تیزی باشد و بخواهیم آن

را تعدیل کنیم، یعنی بر اساس عقل مصلحت سنج و مفسده یاب می‌توان در استنباط اول به مصلحت برسیم. این یک زحمت نیست، بلکه یک واقع است، یک تحمیل نیست که بخواهیم آن را درست کنیم، بلکه یک واقع است؛ بنابراین از مصلحت هم در توسعه فقه و هم در تحدید فقه می‌توان استفاده کرد، به شرط آنکه کارشناسانه باشد» (فیرحی، ۱۳۹۴) در فقه امامیه، کسانی که شرعاً حق دارند به عنوان ولی در امور مالی یا غیرمالی دیگران تصرف کنند، تصرفشان فقط در محدوده مصلحت معتبر است. یکی از این افراد، امام یا حاکم جامعه اسلامی است که حق دارد در امور مختلف جامعه اسلامی (سیاسی، اجتماعی، حکومتی، فرهنگی و اقتصادی) دخالت و تصمیم‌گیری کند. احکام و تصمیمات وی نیز تنها هنگامی معتبر است که به مصلحت جامعه اسلامی باشد (نراقی، ۱۴۱۷: ۵۶۰)؛ چنانکه به عقیده برخی از فقها، از جمله حضرت امام (ره) حاکم مسلمین حق دارد آنچه را که به صلاح مسلمین است انجام دهد و با استناد به عنصر مصلحت با حدود و ضوابط شرعی، احکام و مقررات جدیدی وضع کند (امام خمینی، ۱۳۶۷: ۵۵۸/۲).

## نصب و استفاده از آنتن‌های BTS با توجه به حالت‌های فوق

با توجه به سه حالت یادشده می‌توان چنین گفت که در صورت مواجهه این حالات و برخورد باقاعده لاضرر؛ سه حالت اضطرار، ضرورت و مصلحت بر این قاعده مقدم و تا زمان برطرف شدن آن‌ها می‌توان آن عمل ضرری را انجام داد. فناوری‌های امروز نقش مهمی در زندگی ایفا می‌کنند و به سرعت در حال افزایش هستند. دنیای امروز، دنیای تلویزیون، ماهواره، کامپیوتر و اینترنت است و این موارد چنان با سرعت وارد زندگی بشر شده‌اند و نفوذ خود را ادامه می‌دهند که نمی‌توان از کنار آن‌ها با بی تفاوتی گذشت. در دنیای امروز که عصر فوران اطلاعات نامیده می‌شود، نمی‌توان به راحتی هیچ کدام از وسایل پیشرفته را از زندگی حذف کرد بلکه باید با آن‌ها زندگی کرد. ضرورت استفاده برخی از این فناوری‌ها به حدی است که حتی نمی‌توان زندگی را بدون آن‌ها تصور کرد و تنها باید برای کیفیت بالاتر آن‌ها اقدام کرد، درحالی‌که ضررهای رسیده از آن‌ها خیلی زیاد است ولی با توجه به ضرورت استفاده از آن‌ها نمی‌توان حذفشان کرد تنها باید مضرات آن‌ها را به حداقل رساند. با توجه به گسترش علم شاید در سال‌های آینده بتوان مضرات آن‌ها را کاهش یا

رساندن را بیان می‌کند.

### نمونه‌هایی از احکام حکومتی کیفری پیامبر اکرم (ص) و ائمه (ع):

۱- تخریب بناهای مزاحم: روایاتی وجود دارند که رسول‌الله و امیرالمؤمنین هرگاه مشاهده می‌کردند مغازه‌ها و یا بناهایی ساخته شدند که به حقوق عمومی لطمه می‌زنند، دستور تخریب آن‌ها را صادر می‌کردند.

۲- تخریب محل تجمع افراد شرور: در روایت آمده است که امام علی(ع) دستور دادند محلی را که اشخاص هرزه و بدکار جمع می‌شدند، تخریب کنند (رضایی، ۱۳۸۱: ۲۵۱).

### قوانین جمهوری اسلامی ایران در رابطه با برپایی دکل‌های مخابراتی

الف) ماده ۳۰ قانون مدنی «هرکسی می‌تواند در مال و ملک خود انواع تصرفات را انجام دهد».

بر اساس این قانون می‌توان چنین گفت:

۱. این قانون برگرفته‌شده از قاعده تسلیط است که سلطه اشخاص نسبت به اموالشان را نشان می‌دهد.
۲. اشخاص مسلط به اموال و مجاز به انجام تمام تصرفات مالکانه بر ملک خود می‌باشند و کسی حق ندارد آن‌ها را از تصرفات بازدارد.
۳. اشخاص نسبت به املاکشان حق هر نوع تصرفی دارند.

ب) اصل ۴۰ قانون اساسی «هیچ‌کس نمی‌تواند اعمال حق خویش را وسیله اضرار به غیر قرار دهد».

۱. این اصل به قاعده «لاضرر» مشهور است.

۲. اصل ۴۰ مربوط به اجرای زیان‌بار حق است؛ یعنی جایی که شخصی مطابق قانون حق انجام کاری را دارد اما نباید اعمال حق به گونه‌ای زیان‌بار انجام گیرد و موجب ضرر رساندن به دیگران شود. بدیهی است اگر شخص، حق اجرای کاری را اساساً نداشته باشد، انجام آن قطعاً ممنوع و موجب مسئولیت است.

۳. این اصل تعارض دو قاعده تسلیط و لاضرر را تا حدودی بیان می‌کند و مقدم داشتن لاضرر بر تسلیط را اشاره می‌کند.

ج) ماده ۱۳۲ قانون مدنی «کسی نمی‌تواند در ملک خود تصرفی کند که مستلزم تضرر همسایه شود؛ مگر تصرفی

حتی به صفر رساند ولی در حال حاضر باید استفاده از آن‌ها را به بهترین حالت رساند.

در خصوص نصب آنتن‌های BTS با توجه به حالت ضرورت و اقتضای مصلحت با رعایت اصول و قوانین صحیح، می‌توان آن‌ها را نصب و از آن‌ها استفاده کرد. ولی در صورتی که اصول و قوانین صحیح استفاده از آن‌ها رعایت نشود و یا اینکه حالت ضرورت و مصلحت برداشته شود، قانونگذار می‌بایست پیش‌بینی دیگری در این مورد داشته باشد.

### چالش‌های قانونی و فقهی در استفاده نادرست از دکل‌های مخابراتی

با توجه به مطالب بیان شده طبق برخی از ضرورات و مصالح، وجود چنین آنتن‌هایی نیاز است اما مضرات آن را نمی‌توان نادیده گرفت و لذا این مطلب که چالش‌های قانونی در استفاده نادرست از دکل‌های مخابراتی چگونه است باید موردبررسی قرار گیرد.

موضوعات فقهی از جهات گوناگونی تقسیم‌پذیرند؛ از جمله می‌توان آن‌ها را به شرعی، عرفی و طبیعی تقسیم کرد. واضح است، منظور از موضوع در این بحث؛ اعم از آن چیزی است که در اصطلاح علم اصول به متعلق حکم یاد می‌شود. موضوع عرفی نهادی است پدید آمده از عرف عام یا خاص بدون این که شارع از آن اصطلاح خاص به وجود آورده باشد، آن را استعمال کرده است. موضوع عرفی ممکن است بسیط، ساده و روشن باشد و ممکن است مرکب، پیچیده در مفاهیم دیگر و تخصصی باشد. بسیاری از مفاهیم نهاده شده در قضایا و گزاره‌های شرعی از این قبیل است (علیدوست، ۱۳۹۱).

در مقابل و همراه موضوع، حکم شرعی به دستوراتی گفته می‌شود که از سوی خداوند برای زندگی مادی یا معنوی بشر، صادر شده است و دارای تقسیمات مختلفی است. عمده تقسیم این موضوع، تقسیم حکم به حکم اولی، ثانوی و حکم حکومتی است. نصب آنتن‌های bts از جمله رویدادهای نوظهور است که در خصوص آن فقه اسلامی اشاره‌ای نکرده است ولی با کنکاش در فقه و استنباط فقیهان از آن‌ها می‌توان نظر فقه اسلامی را در این رابطه به دست آورد. برخی از نمونه‌های احکام حکومتی کیفری پیامبر (ص) و ائمه (س) اقدامات ایشان را در صورت لطمه زدن به حقوق عمومی جامعه، افراد و یا ضرر رساندن به اشخاص همراه با آزار

که به قدر متعارف و برای رفع حاجت یا دفع ضرر از خود باشد».

۱. بنابر این اصل، مالک حق ندارد در ملک خود تصرفی انجام دهد که برای همسایه ضرر ایجاد کند، این ضرر شامل ضررهای مادی و معنوی است.

۲. اگر تصرفی غیرمتعارف باشد یا نیازی را برطرف نکند، طبق اصل ۴۰ قانون اساسی و ماده ۱۳۲ قانون مدنی ممنوع است. البته این چارچوب کلی و قانونی است و در مصادیق مختلف ممکن است اختلاف نظر پیش بیاید. به عنوان نمونه شخصی انجام تصرفی را رفع نیاز خودش بداند و همسایه اش چنین نظری نداشته باشد. در این صورت قاضی دادگاه با توجه به موقعیت قرارگیری محل و با توجه به شرایط اجتماعی، فرهنگی و اخلاقی حاکم بر قضیه، نظر نهایی را می دهد. به نظر می رسد که حکم قانونگذار بر مبنایی عقلی و منطقی تدوین شده است.

د) ماده ۵۵ قانون شهرداری ها که به شرح وظایف شهرداری ها پرداخته است در بند ۴ مراقبت در امور بهداشت ساکنین شهر را از وظایف آن ها شمرده که به این شرح است:

«مراقبت در امور بهداشت ساکنین شهر و تشریک مساعی با مؤسسات وزارت بهداشت در آبله کوبی و تلقیح واکسن و غیره برای جلوگیری از امراض ساریه».

طبق این بند: ۱. امور بهداشتی از مهم ترین اموری است که باید مورد توجه قرار گیرد. ۲. شهرداری ها موظف هستند که برای جلوگیری از امراض با مؤسسات بهداشتی همکاری کنند. ۳. با توجه به این بند اگر امری با امور بهداشتی منافات داشت شهرداری ها به دلیل اینکه مأمور در مراقبت امور بهداشتی هستند باید با امور منافی بهداشت مقابله کنند. بند ۱۴ این قانون بیانگر این موارد است: اتخاذ تدابیر مؤثر و اقدام لازم برای حفظ شهر از خطر سیل و حریق و همچنین رفع خطر از بناها و دیوارهای شکسته و خطرناک واقع در معابر عمومی، کوچه ها، اماکن عمومی، دالان های عمومی و خصوصی، پر کردن و پوشاندن چاه ها و چاله های واقع در معابر، جلوگیری از گذاشتن هر نوع اشیاء در بالکن ها و ایوان های مشرف و مجاور به معابر عمومی که افتادن آن ها موجب خطر برای عابرین است و جلوگیری از ناودان ها و دودکش های ساختمان ها که باعث زحمت و خسارت ساکنین شهرها باشد.

با توجه به این بند: ۱. شهرداری موظف به ایجاد حفظ

امنیت جانی مردم در شهرها می باشد. ۲. هر عاملی که موجب خطر برای ساکنین شهرها است باید برداشته شود. ۳. هر عاملی که علاوه بر خطر موجب زحمت و بروز خسارت برای شهروندان است نیز باید زیر نظر شهرداری ها قرار گیرد و شهرداری از آن ها جلوگیری کند.

با توجه به دو بند بیان شده می توان نتیجه گرفت با اینکه عنوان آنتن های bts از مسائل جدید است و در هیچ کدام از قوانین شهرداری ها بیان نشده است؛ اگر نصب آنتن ها با بهداشت عمومی و محیط منافی باشد و باعث بروز بیماری ها و اختلالات یا موجب بروز زحمت یا خسارت جانی یا مالی برای شهروندان گردد؛ شهرداری ها موظف به پیگیری می باشند. به ویژه که امروزه حفظ و حراست از محیط زیست از اهمیت ویژه جهانی برخوردار است.

## برخورد قانون با متخلفان

ماده ۱ قانون خسارت در مسئولیت مدنی: هر کس بدون مجوز قانونی عمداً یا در نتیجه بی احتیاطی به جان، سلامتی، مال، آزادی، حیثیت، شهرت تجارتي یا به هر حق دیگری که به موجب قانون برای افراد ایجاد شده، لطمه ای وارد نماید که موجب ضرر مادی یا معنوی دیگری شود، مسئول جبران خسارت ناشی از عمل خود است. طبق این قانون ۱. زیان مالی یا جانی یا حیثیتی به هریک از افراد به صورت عمدی جبران خسارت را در پی دارد. ۲. فردی که این زیان را وارد کرده است مسئول است.

ماده ۲ قانون خسارت در مسئولیت مدنی: در موردی که عمل واردکننده زیان موجب خسارت مادی یا معنوی زیان دیده باشد دادگاه پس از رسیدگی و ثبوت امر، او را به جبران خسارات مزبور محکوم می نماید و چنانچه عمل واردکننده زیان موجب یکی از خسارات مزبور باشد، دادگاه او را به جبران همان نوع خساراتی که وارد نموده محکوم خواهد نمود. اگر واردکننده زیان موجب خسارت هم به صورت مادی و هم معنوی گردد باید هردو را جبران نماید و اگر تنها از یک جانب موجب خسارت شود تنها مکلف به پرداخت خسارت در همان طرف است. جبران خسارت تنها از طریق دادگاه مشخص می شود.

ماده ۵ قانون خسارت در مسئولیت مدنی: اگر در اثر آسیبی که به بدن یا سلامتی کسی وارد شده و در بدن او نقیصی پیدا شود یا قوه کار زیان دیده کم گردد و یا از



## بحث و نتیجه گیری

نتایج به دست آمده از این پژوهش را می توان بدین شرح بیان کرد:

سرعت پیشرفت علم به طرز چشمگیری رو به افزایش است. فواید و کاربردهای امواج الکترومغناطیس در مخابرات، صنعت، پزشکی و ... سرعت گرفته ولی برای این امواج علاوه بر این ها، مضراتی نیز بیان شده است آنتن های BTS به عنوان یکی از عوامل تشعشع را در کشور ایران شناخته شده است که استفاده و نصب آن روز به روز در حال افزایش است.

در کشور ایران نصب آنتن های BTS صورت گرفته است ولی دیدگاه ها در خصوص آن متفاوت می باشد برخی قائل به بی ضرر بودن آنتن ها و برخی معتقد به مضر بودن آن ها هستند. استفاده روزافزون از اشعه ها با توجه به کاربردشان باعث ایجاد قوانینی برای آن ها شده است که در کشور ایران نیز قوانین خاصی برای استفاده کنندگان مطرح و وضع شده است که از جمله آن ها برنامه های بهداشتی پرتوها است که یکی از موارد عملیاتی آن را می توان برنامه ملی بهداشت مواجهه با میدان های الکتریکی و مغناطیسی نام برد.

با توجه به جدید بودن موضوع مورد بحث می توان به دو نظر اشاره کرد: کسانی که با توجه به مقدم بودن قاعده لاضرر نصب آن ها را مورد اشکال دانسته و برخی دیگر براساس قاعده ضرورت و مصلحت آن را جایز می دانند.

در حالت تسلیط، اصل لاضرر مقدم بر آن و در حالت مصلحت و ضرورت این دو مقدم بر لاضرر می گردند. حتی در صورت ضرورت و مصلحت نباید از قوانین صحیح در نصب عدول کرد بلکه تا حد امکان باید طبق اصول صحیح و با کمترین حالت ضرر و زیان نصب صورت گیرد.

از آنجایی که قوانین جمهوری اسلامی ایران برگرفته از فقه اسلامی می باشند و در قواعد فقهی سلطه مالک بر اموالش از بدیهیات است و از طرفی ضرر رساندن به دیگران و محیط زیست ممنوع می باشد، لذا اگر ضرر آنتن ها محرز باشد، می توان از نصب آن ها جلوگیری کرد و این حق مردم جامعه می باشد. از این روجز قوانین کشور قرار گرفته است و افراد در صورت تخلف از قوانین ملزم به پرداخت خسارت و جبران آن می باشند.

در انتها لازم به ذکر است که در مباحث علمی این مقاله از ارشادات پروفیسور احمد چلداوی استاد دانشگاه علم و صنعت در رشته مخابرات، بهره مند شدیم که بسیار سپاسگزاریم.

بین برود و یا موجب افزایش مخارج زندگانی او بشود، واردکننده زیان، مسئول جبران کلیه خسارات مزبور است. دادگاه جبران زیان را با رعایت اوضاع و احوال قضیه به طریق مستمری و یا پرداخت مبلغی به یکباره، تعیین می نماید و در مواردی که جبران زیان بدهد به طریق مستمری به عمل آید، تشخیص اینکه به چه اندازه و تا چه مبلغ می توان از واردکننده زیان تأمین گرفت با دادگاه است. اگر در موقع صدور حکم تعیین عواقب صدمات بدنی به طور تحقیق ممکن نباشد دادگاه از تاریخ صدور حکم تا دو سال حق تجدیدنظر نسبت به حکم خواهد داشت.

**ماده ۶ قانون خسارت در مسئولیت مدنی:** زیان در صورت مرگ آسیب دیده شامل کلیه هزینه ها مخصوصاً هزینه کفن و دفن است. اگر مرگ فوری نباشد هزینه معالجه و زیان ناشی از سلب قدرت کار کردن در مدت ناخوشی نیز جزء زیان محسوب خواهد شد. در صورتی که در زمان وقوع آسیب، زیان دیده از لحاظ قانونی مکلف بوده و یا ممکن است بعدها مکلف شود شخص ثالثی را نگهداری نماید و در اثر مرگ او شخص ثالث از آن حق محروم گردد، واردکننده زیان باید مبلغی به عنوان مستمری متناسب تا مدتی که ادامه حیات آسیب دیده ممکن و مکلف به نگهداری شخص ثالث بوده، به آن شخص پرداخت کند. در این صورت تشخیص میزان تأمین که باید گرفته شود با دادگاه است. در صورتی که در زمان وقوع آسیب نطفه شخص ثالث بسته شده و یا هنوز طفل به دنیا نیامده باشد، شخص مزبور استحقاق مستمری را خواهد داشت.

طبق این قوانین در صورت آسیب رساندن به بدن افراد که منجر به نقص عضو یا کم کار شدن قوه کار شود، فرد آسیب رساننده موظف به پرداخت خسارت است. تشخیص و تعیین خسارت بر عهده دادگاه است.

هزینه کفن و دفن در صورت مرگ فرد بر اثر زیان وارد شده به عهده واردکننده زیان است. هزینه بیماری تا زمان مرگ در صورت بیماری فرد بر اثر زیان وارد شده بر عهده واردکننده زیان است. واردکننده زیان در صورت محروم شدن شخص ثالث از فرد زیان دیده به خاطر زیان وارد شده، مکلف به پرداخت خسارت طبق تعیین دادگاه است. با توجه به قوانین بیان شده اگر نصب آنتن های BTS موجب زیان های مادی یا جسمی در افراد به صورت عمد شود، دادگاه موظف به پیگیری و در صورت اثبات زیان؛ تعیین خسارت است.

## منابع

- ابراهیمی فر، عبدالجواد (۱۳۸۶). درس هایی از قواعد فقه. قم: دارالعلم.
- اصغری، سیدمحمد (۱۳۸۶). عدالت و عقلانیت در فقه و حقوق. تهران: (بی نا).
- ایروانی، باقر (۱۴۲۶). دروس تمهیدیه فی القواعد الفقهیه. قم: دار الفقه للطباعة و النشر.
- بحرانی، الشیخ یوسف (بی تا). الحدائق الناظرة. (بی جا): مؤسسه تحقیقات و نشر معارف اهل البيت (ع).
- بهرامی احمدی، حمید (۱۳۸۸). قواعد فقه. چاپ دوم. تهران: دانشگاه امام صادق (ع).
- الحر العاملی، شیخ محمدبن الحسن (بی تا). وسائل الشیعة الی تحصیل الشریعة بیروت: (بی نا).
- جوادی، حسین (۱۳۸۵). نور و امواج الکترومغناطیس. مرکز تحقیقات و فناوری اتوماسیون. <<http://www.aftabir.com>>.
- خمینی، روح الله (۱۳۶۷). تحریر الوسیلة. ترجمه محمدباقر موسوی همدانی. قم: دارالعلم.
- رحیمی، فرهاد (۱۳۹۳). سونامی امواج الکترومغناطیسی. تارنمای شخصی (آخرین بازنگری ۱۳۹۳). <<http://aelaa.net>>.
- رحیمیان، سعید (۱۳۷۹). فلسفه فقه و زمان. شیراز: نوید.
- رضایی، حسن (۱۳۸۲). نقش مقتضیات زمان و مکان در نظام کیفری اسلامی. تهران: نشر عروج.
- زارعی سبزواری، عباس علی (۱۳۹۳). القواعد الفقهیه فی فقه الامامیه. قم: دفتر انتشارات اسلامی.
- زحیلی، وهبه (۱۳۸۸). نظریه ضرورت در فقه اسلامی. ترجمه حسین صابری. قم: بوستان کتاب.
- سیفی مازندرانی، علی اکبر (۱۳۹۱). مبانی الفقه الفعال فی القواعد الفقهیه الأساسیه. قم: دفتر انتشارات اسلامی.
- شهرتی فر، محمد (۱۳۹۰). امواج الکترومغناطیس و سلامتی انسان. مرکز تحقیقات و فناوری اتوماسیون <<http://www.aftabir.com>>.
- علوی، سید محمود (بی تا). کاوشی کوتاه درباره قواعد فقهی. روزنامه اطلاعات. <<http://vista.ir>>.
- علیدوست، ابولقاسم (۱۳۹۱). نظرات کارشناسانه فقیه در موضوعات احکام. تارنمای شخصی (آخرین بازنگری ۸ آبان ۱۳۹۵).
- عمید زنجانی، عباسعلی (۱۳۸۶). قواعد فقه. تهران: سمت.
- فرحی، سیدعلی (۱۳۹۰). تحقیق در قواعد فقهی اسلام. تهران: انتشارات دانشگاه امام صادق (ع).
- فیرحی، داود (۱۳۹۴، ۱۸ بهمن). گزارش هم اندیشی مصلحت در فقه، روزنامه اعتماد. <<http://www.cgie.org>>.
- محقق داماد، مصطفی (۱۳۸۲). قواعد فقه مدنی. چاپ چهارم. تهران: نشر علوم اسلامی.
- محمدی، ابوالحسن (۱۳۷۳). قواعد فقه. چاپ دوم. تهران: یلدا.
- مرکز سلامت محیط و کار، راهنما و دستورالعمل جامع بهداشت پرتوکاران (۱۳۹۱). تارنمای تخصصی. (آخرین بازنگری ۱۰ آبان ۱۳۹۵). <<http://ier.tums.ac.ir>>.
- مرکز نظام ایمنی هسته ای کشور، تارنمای تخصصی. (آخرین بازنگری ۱۱ آبان ۱۳۹۵). <<http://www.aeoi.org.ir>>.
- مهندسی بهداشت محیط، تارنمای تخصصی. (آخرین بازنگری ۲۳ ژانویه ۲۰۱۶). <<http://envi.ir>>.
- مرکز سلامت محیط و کار، تارنمای تخصصی. (آخرین بازنگری ۱۰ آبان ۱۳۹۵). <<http://markazsalamat.behdasht.gov.ir>>.
- معینی مازندرانی، روزبه (۱۳۹۱). میدان ها و امواج. تهران: دانشگاه صنعتی امیرکبیر.
- مکارم شیرازی، ناصر (۱۳۹۰). قاعدة لاضرر. به کوشش سید محمد جواد بنی سعید لنگرودی. قم: انتشارات امام علی بن ابی طالب (ع).
- (۱۳۷۰). قواعد الفقهیه. جلد ۲. چاپ سوم. قم: ناشر الامام علی بن ابی طالب (ع).
- نراقی، ملا احمد (۱۳۶۶). عوائد الایام. چاپ دوم. قم: دفتر تبلیغات اسلامی.
- ولایی، عیسی (۱۳۸۶). قواعد فقهی. قم: دارالفکر.
- ویکی پدیا، تارنمای تخصصی. (آخرین بازنگری ۴ اکتبر ۲۰۱۶). <<http://fa.wikipedia.org>>.
- همای، جلال الدین (۱۳۹۱). قواعد فقه و اصطلاحات و تاریخ فقه و قضا در اسلام. به کوشش ماهدخت بانو همایی. تهران: پژوهشگاه علوم انسانی و مطالعات فرهنگی.